

**Postanowienie z dnia 8 października 1996 r.
I PRN 91/96**

Ponadzakładowa organizacja związkowa nie jest reprezentatywna w rozumieniu art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP, jeżeli zrzesza wprawdzie co najmniej pięć tysięcy pracowników, lecz liczba czynnych zawodowo członków-pracowników nie stanowi równocześnie przynajmniej 10% ogółu pracowników objętych zakresem oddziaływania statutu tej organizacji.

Przewodniczący SSN: Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie: SN Kazimierz Jaśkowski, SA Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, po rozpoznaniu w dniu 8 października 1996 r. sprawy z wniosku Związku Zawodowego Inżynierów i Techników w W. o stwierdzenie reprezentatywności, na skutek rewizji nadzwyczajnej Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego [...] od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Warszawie z dnia 29 marca 1995 r. [...]

p o s t a n o w i ł:

u c h y l i ć zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu w Warszawie.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Wojewódzki w Warszawie postanowieniem z dnia 29 marca 1995 r. stwierdził, że Związek Zawodowy Inżynierów i Techników jest reprezentatywną ponadzakładową organizacją związkową dla pracowników inżynieryjno-technicznych różnych branż i specjalności w świetle art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 Kodeksu pracy, według stanu na dzień 25 marca 1995 r. W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał, że Związek ten reprezentuje około 210.000 osób, a zrzesza 15.200 członków, wobec czego spełnia wymogi określone w art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP.

Od prawomocnego postanowienia Sądu Wojewódzkiego rewizję nadzwyczajną wniósł Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, zarzucając zakwestionowanemu orzeczeniu rażąco naruszenie art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP oraz wniósł o jego uchylenie i oddalenie wniosku. W uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej wskazano [...], że już z matematycznego wyliczenia wynika, iż Związek Zawodowy Inżynierów i Techników zrzesza mniej niż 10% ogółu pracowników objętych zakresem działania statutu tego Związku. Dlatego bez znaczenia jest okoliczność, że zrzesza on więcej niż pięć tysięcy pracowników. W konsekwencji Związek ten nie jest ponadzakładową organizacją reprezentatywną w rozumieniu art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP, a zaskarżone postanowienie rażąco naruszyło tę kodeksową regulację prawną. Nadto narusza ono także interes Rzeczypospolitej Polskiej, jako państwa prawnego zobowiązanego do zapewnienia pokoju społecznego. Nieuprawnione ustalenie zdolności układowej ponadzakładowej organizacji związkowej może być bowiem źródłem konfliktów na tle zawierania, rejes-

tracji i wejścia w życie układu zbiorowego pracy w określonej dziedzinie, co z uwagi na społeczny charakter takich spraw narusza nie tylko prawo, ale także zasady wolności negocjowania i zawierania układów zbiorowych pracy w kształcie wyznaczonym przez Kodeks pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie reprezentatywności ponadzakładowej organizacji związkowej w ujęciu art. 241¹⁷ § 1 KP należy do sfery tzw. układowej zdolności negocjowania i zawierania ponadzakładowych układów zbiorowych pracy, wyznaczającej podmioty prawa kwalifikowane do występowania w charakterze strony lub uczestnika ponadzakładowego układu zbiorowego pracy. Na gruncie polskiego prawa pracy tak rozumiana zdolność układowa może obejmować uprawnienie do podejmowania szerokiego spektrum czynności prawnych zmierzających do zawarcia, zmiany, rozwiązania, a także przystąpienia do istniejącego już układu zbiorowego pracy. W strukturalnym ciągu zdarzeń układowych wyróżnia się prawo występowania z inicjatywą podjęcia rokowań nad układem, uczestnictwo w negocjacjach, prowadzenie rokowań, zawarcie i podpisanie układu, udział w postępowaniu rejestracyjnym, uprawnienia dotyczące zmiany lub rozwiązania, a także możliwość zawierania przez strony posiadające zdolność układową porozumień o przystąpieniu do istniejącego już układu zbiorowego pracy. Tak szeroko rozumiana zdolność układowa sytuuje się w sferze ogólnej związkowej zasady reprezentacji zbiorowych praw i interesów wszystkich pracowników, niezależnie od ich przynależności związkowej, przez każdy związek zawodowy (art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych - Dz. U. Nr 55, poz. 234 ze zm.). Tej ogólnej zasady nie zmienia ukształtowanie się szerokiego pluralizmu związkowego, w tym występujące w praktyce znaczne rozproszenie ruchu zawodowego. Zasada ta ma tym większe znaczenie, że grupowe prawa i interesy pracowników mogą być de lege lata reprezentowane wyłącznie przez związki zawodowe.

Sygnalizowana zasada działania związków zawodowych wyraża się także w różnych zakresach zdolności układowej. I tak, istnieje wolność inicjowania zawarcia ponadzakładowego układu zbiorowego pracy przez każdą ponadzakładową organizację związkową reprezentującą pracowników, dla których układ zbiorowy ma być zawarty (art. 241¹⁵ KP), co znajduje odniesienie do każdej ponadzakładowej zarejestrowanej struktury związkowej, bez względu na liczbę zrzeszonych pracowników w danym ponadzakładowym ruchu zawodowym. Kodeksowa zasada reprezentacji zbiorowych praw i interesów wszystkich pracowników, dla których ma być zawarty ponadzakładowy układ zbiorowy pracy przejawia się w dopuszczeniu do rokowań w celu zawarcia takiego układu wspólnej reprezentacji związkowej lub działających wspólnie wszystkich ponadzakładowych organizacji związkowych reprezentujących pracowników, dla których układ ma być zawarty (art. 241¹⁶ § 1 KP). Oznacza to pierwszeństwo i kodeksową preferencję wspólnej reprezentacji związkowej lub wspólnie działających organizacji związkowych, którym prawo przyznaje łączną zdolność do prowadzenia rokowań w celu zawarcia układu zbiorowego pracy, chociaż ostatecznie układ zawierają wszystkie ponadzakładowe organizacje związkowe, jeżeli tylko prowadziły rokowania nad tym układem (art. 241¹⁷ § 6 KP). Prowadzi to do wniosku, że ponadzakładowy układ

zbiorowy pracy może być negocjowany przez wspólną reprezentację związkową lub działające wspólnie poszczególne ponadzakładowe organizacje związkowe reprezentujące pracowników, dla których układ ma być zawarty, bez względu na ich reprezentatywność w rozumieniu art. 241¹⁷ KP, tj. niezależnie od posiadania przymiotu takiej reprezentatywności. Jeżeli jednak w ciągu 30 dni od zgłoszenia inicjatywy zawarcia ponadzakładowego układu zbiorowego pracy, ponadzakładowe organizacje związkowe nie przystąpią do wspólnych rokowań układowych, to do zawarcia układu pozostają uprawnione organizacje związkowe reprezentatywne w rozumieniu art. 241¹⁷ KP, które podejmują od początku nową inicjatywę zawarcia układu. W takiej regulacji dostrzega się możliwości eliminowania związkowych struktur niereprezentatywnych przez związkowe organizacje reprezentatywne, które nie przystępując do wspólnych rokowań w kodeksowo zakreślonym terminie 30 dni od zgłoszenia inicjatywy ich podjęcia, uzyskują wyłączność jako strony uprawnione do zawarcia, a później inicjowania zmian lub rozwiązania ponadzakładowego układu zbiorowego pracy. Jednakże stwierdzenie reprezentatywności ponadzakładowej organizacji związkowej już po wszczęciu rokowań nad ponadzakładowym układem zbiorowym pracy uprawnia taką organizację do przystąpienia do rokowań prowadzonych przez inne, w tym także reprezentatywne ponadzakładowe organizacje związkowe (art. 241¹⁶ § 5 KP), co zapewnia jej wpływ na kształt negocjowanego układu zbiorowego pracy, zawieranego przez wszystkie organizacje związkowe, które prowadziły rokowania układowe (art. 241¹⁶ § 6 KP). Takie relacje nakazują wnikliwe i rozważne prowadzenie postępowania sądowego zmierzającego do stwierdzenia reprezentatywności ponadzakładowej organizacji związkowej według reguł normatywnych art. 241¹⁷ KP, które cechą reprezentatywności wiążą z obiektywnym i sprawdzalnym kryterium ilościowym. Przymiot reprezentatywności ma ponadzakładowa organizacja związkowa zrzeszająca: 1) co najmniej pięćset tysięcy pracowników lub 2) co najmniej 10% ogółu pracowników objętych zakresem działania statutu, nie mniej niż pięć tysięcy pracowników lub 3) największą liczbę pracowników, dla których ma być zawarty określony układ ponadzakładowy (art. 241¹⁷ § 1 KP). Należy przy tym zauważyć, że reprezentatywność ustalana na podstawie art. 241¹⁷ § 1 pkt 1 i 2 ma charakter ogólny w tym znaczeniu, że takie organizacje reprezentatywne mają generalną zdolność układową w każdym przypadku zawierania układów ponadzakładowych, jeżeli zrzeszają tylko pracowników obejmowanych takim układem. Natomiast w przypadku reprezentatywności z pkt 3 tego artykułu chodzi o tę cechę wyznaczoną przez największą liczbę pracowników, dla których ma być zawarty konkretny układ ponadzakładowy.

Mając na uwadze przedstawiony układ normatywny należy stwierdzić pobieżne i niepełne ustalenia faktyczne zawarte w zaskarżonym postanowieniu. Sąd Wojewódzki rozpoznając wniosek o stwierdzenie reprezentatywności w ramach dyspozycji art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP nie ustalił bowiem, jaka liczba pracowników, tj. osób zatrudnionych w ramach stosunków pracy (art. 2 KP) była objęta zakresem działania statutu Związku Zawodowego Inżynierów i Techników, poprzestając na wskazaniu jedynie ogółu osób reprezentowanych przez ten ruch związkowy (około 210.000 osób), a nadto nie ustalił, czy wskazana liczba 15.200 pełnoprawnych członków tego Związku miała status pracowników. Jest to tym bardziej istotne, że wnioskodawca przedłożył na rozprawie przed Sądem Najwyższym nowe dane liczbowe różniące się w sposób istotny od odpowiednich deklaracji przedstawionych w postępowaniu przed Sądem Wojewódzkim.

Tymczasem dla stwierdzenia reprezentatywności układowej związku zawodowego w świetle art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP konieczne jest określenie liczby odpowiadającej co najmniej 10% ogółu pracowników objętych zakresem działania ponadzakładowej organizacji związkowej, która równocześnie powinna zrzeszać nie mniej niż pięć tysięcy pracowników. Inaczej rzecz ujmując, nie można stwierdzić układowej reprezentatywności ponadzakładowej organizacji związkowej w rozumieniu art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP, która wprowadzie zrzesza co najmniej pięć tysięcy pracowników, gdy liczba zrzeszonych czynnych zawodowo pracowników (art. 2 KP) nie stanowi równocześnie co najmniej 10% ogółu pracowników objętych zakresem działania statutu zainteresowanej ponadzakładowej organizacji związkowej. Przy ustalaniu reprezentatywności bierze się pod uwagę tylko zrzeszonych pracowników, niezależnie od długości związkowych stażów członkowskich oraz stopnia wywiązywania się z obowiązków związkowych, w tym opłacania składek członkowskich, ale nie uwzględnia się zrzeszonych członków związku zawodowego nie mających statusu prawnego pracowników, np. emerytów, rencistów, bezrobotnych lub osób świadczących pracę na podstawie cywilnoprawnych umów o świadczenie usług, a także członków zrzeszonych w pozazwiązkowych organizacjach społecznych, np. w Stowarzyszeniu Inżynierów Mechaników Polskich.

Skoro zaskarżone postanowienie nie jest oparte na obiektywnych i sprawdzalnych kryteriach reprezentatywności Związku Zawodowego Inżynierów i Techników, to rażąco narusza art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 Kodeksu pracy. Zaskarżone orzeczenie narusza także interes Rzeczypospolitej Polskiej z powodu co najmniej przedwczesnego stwierdzenia reprezentatywności tego Związku na podstawie ustaleń nie poddających się weryfikacji prawnej. Zagroza to zdolności układowej innych ponadzakładowych organizacji związkowych reprezentujących pracowników, dla których mogą być zawierane ponadzakładowe układy zbiorowe pracy. Uchybia to kodeksowo określonym zasadom związkowego udziału w negocjowaniu i zawieraniu układów zbiorowych pracy, a przez to może prowadzić do zatargów międzyzwiązkowych, negatywnie oddziałujących na zapewnienie pokoju społecznego. Mając na względzie konieczność wydania postanowienia respektującego określone wyżej reguły art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 KP, Sąd Najwyższy uwzględnił rewizję nadzwyczajną i uchylił zaskarżone postanowienie oraz przekazał wniosek Sądowi Wojewódzkiemu w Warszawie do ponownego rozpoznania na podstawie dotychczasowego art. 422 § 2 KPC w związku z art. 11 ust. 5 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego... (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

Sąd Najwyższy stwierdza nadto, że do kompetencji Sądu Wojewódzkiego należy rozpoznanie przedłożonego na rozprawie w dniu 8 października 1996 r. wniosku o ponowne stwierdzenie reprezentatywności Związku Zawodowego Inżynierów i Techników w związku z twierdzeniem wnioskodawcy, że spełnia wymogi określone w art. 241¹⁷ § 1 pkt 2 i 3 KP.

=====